

Аҳмад Лутфий

САОДАТ АСРИ ҚИССАЛАРИ

Буюк фатҳ

4-китоб

Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон
таҳрири остида

“Шарк” нашриёт-матбаа
компанияси
бош таҳририяти
ТОШКЕНТ – 2006

ТАНИШТИРУВ

Мана, саодат асридаи хикоя килувчи асариинг ниҳоят тўртинчи китоби ҳам қўлингизда. “Интизор кутилган тонг», «Ойдинликлар сари», «Оламларга порлади куёш» деб номланган олдинги уч китобини хузур билан, шимиб ўқиб чиққанингиздан хабаримиз бор. Давоми қачон чиқаркин, деб интиқ бўлиб юрганларингиз, тўғридан-тўғри бизга учраб ёки орқаворотдан суриштиравериб таржимани тезлаганларингиз бу асарга берилган энг юксак ва самимий баҳоларингиз деб биламиз.

Бундай қараганда, бу китобда баён этилганлар ҳам бир тарих — Ислом дини тарихи, Пайгамбаримиз (у зотга Аллоҳнинг саломи бўлсин) тарихлари. Воқеалар таниш. Айни чоғда, бу асариинг бошқа тарихий китоблардаи фарқи воқеалар кетма-кетликда бир ийга тизилиб, адабий усуллар билаи йўғрилиб ифодалайгаидадир. Шуниинг учун оммабои ва ийҳоятда ўқишли чиққай. Жаиоби Ҳақ муаллифимизга лутфи ила, карами ила муомала қилси.

«Саодат асри қиссалари» Аҳмад Лутфий Қозончини ўзбек ўқувчисига таиитди. Нафақат таиитди, балки севдирди. Бу асар дастлаб «Шарк юлдузи» журиалида 1996— 1998 йиллари икки ярим йил давомида кетма-кет чои этилди. Ҳатто журнал 1998 йилги 6-сонида тўлигича шу асарга ўрин берди. Дастлаб унинг таржимаси ва таҳририда Маҳмуд Саъдий, Нодир Ҳасан, Наргиза Раҳмат қизи, Муҳаммад Зариф Ҳикаматзода, Абдуллоҳ Мурод Тилав ўгли, Даврон Қобил ва бошқалар иштирок этишди. Умумий таҳрири кейинги китобларнинг таржимаси каминага насиб қилди. Ҳали асар журналда эълон этилаётган пайтдаёқ мавзу режасига киритиб, сўнгра кетма-кет босиб бераётган “Шарк” нашриёт-матбаа аксиядорлик компанияси маъмурияти ва Бош таҳририяти ижодий ходимларининг ҳиммат ва гайратларини ҳам алоҳида таъкидлаш керак. Аллоҳ таоло ҳаммаларидан рози бўлсин ва савобларини куяйтириб берсин.

Одатда, асарини ўқиб эгасининг иқтидорига баҳо берилади. Маъқул келса, шахсиятига ҳам қизиқиш иайдо бўлади Шубҳасиз, «Саодат асри қиссалари»ни ўқий бошлаганингиздан унинг муаллифи ким, қанақа одам деган саволлар ҳаёлингизга келган. Уни яқиндан танишга иштиёқ

тугилган. Шу маънода ушбу китобда Аҳмад Лутфий Қозончини бир оз бўлса-да таиитиши лозим кўрдим. Бунинг учун «Шарқ юлдузи» журналининг 1997 йил 6-сонида эълон этилган кичкинагина сафар хотирамни илова қиламан. Албатта, бу мақола муаллиф шахсиятини тўла очиб беролмас, аммо илк таассуротлар сифатида сизларга ҳам фойдали бўлади деб умид қилдим.

АҲМАД ЛУТФИЙ ҚОЗОНЧИ ҲУЗУРИДА

Шу йил ("Шу йил" деганда ушбу мақола ёзилган ҳамда "Шарқ юлдузи" журналида эълон қилинган 1997 йил назарда тутиляпти. (Н.М.Р.) рамазон ойининг иккинчи ярмида Туркия Диёнат вақфининг даъватлиси ўларотқ таниқли ва сеvimли ёзувчимиз Тоҳир Малик иккимиз Туркияда меҳмон бўлдик. Боришимизга мезбонлар биз учун махсус икки ҳафталик дастур тайёрлаб қўйишган экан. Бир-икки йил бурун Ўзбекистонда Туркия Буюк элчихонасининг диний ишилар бўйича мушовири вазифасида ишлаб кетган, эндиликда Диёнат вақфининг масъул маъмури бўлиб ишлаётган Ризо Салим Бош афанди сафар дастури билан бизларни батафсил таништирди:

- Буниси ҳозирча хомаки мулжал. Туркияда яна қаерларни ва кимларни зиёрат қилишни истасаларинг, айтинглар, сизларнинг хоҳишларингни инобатга олиб, тўлдирамиз, — деди нҳоятда меҳмоннавозлик ила.

— Чаноққалъани бориб кўрсак, — дедилар Тоҳир ака.

- Мумкин бўлса, Бурсада Аҳмад Лутфий Қозончи билан учрашиш ниятимиз бор эди, у киши бизнинг муаллифимиз, — деб истак билдирдим мен.

Мезбонлар бажонидил рози бўлишди ва сафар дастуримизга иккала таклифимизни ҳам киритиб қўйишди.

Чаноққалъа Туркия тарихининг шонли саҳифасидир. У ёғи Оврунага уланиб кетадиган Эгей денгизи билан Туркиянинг ичига ёйилган Мармара денгизининг бугозига жойлашган бўлиб, ҳарбий аҳамияти нҳоятда каттадир. Аср бошидаги нойтахт Истанбулнинг денгиз йўли дарвозаси бу бугоз. Шу боис Биринчи Жаҳон урушида халирфлик бу қалъанинг ҳимоясига ҳаёт-мамот масаласи деб қараган ва инглиз, фаранг, ўрис ва юнон босқинчиларига қарши урушда биргина Чаноққалъанинг ўзида икки юз эллик мингдан зиёд шаҳид берган. Бутун Туркияни душманлар ишғол этган, аммо Чаноққалъа қаттиқ тургани учун Истанбул омон қолган!

Тарихнинг бу нарчасини халқ бениҳоя эъозлайди. Чаноққалъа ҳақида шеърлар, дostonлар, қўшиқлар битилган. Тарих Чаноққалъа қаҳрамонлари ва шаҳидларини номма-ном билади, ўша атрофда яшайдиган одамлар уларнинг ҳар бири ҳақида соатлаб сўзлаб беришлари мумкин. Буюк шоир Меҳмет Окифнинг «Туркиянинг ҳар бир қарич ери мукқаддас, ҳовучингга олиб сикссанг, шаҳид сони томади», деган маънода сатрлари бор.

Хуллас, орқаваротдан эшитганимиз ва билганимиз бу маълумотлар Чаноққалъани зиёрат этишга бизларни ҳаваслантирган эди. Аммо тафсилоти алоҳида мавзу. Ҳозир ниятимиз Бурса шаҳрига сафар ва "Шарқ юлдузи" ойномасининг муаллифи Аҳмад Лутфий Қозончи билан учрашув ҳақида сўзлаб беришдир.

Муҳтарам ўқувчиларимизга маълумки, Аҳмад Лутфий Қозончининг «Саодат асри сиссалари» туркумидан сеvикли Пайгамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) таржимаи ҳоллари ва Ислом тарихини бадийий йўсинда ёритган олти жилдлик (Аслида олти жилддан иборат бўлган асар қисқартирилмаган ҳолда китобларнинг ҳажмини катталаштириш ҳисобига ўзбекчада тўрт жилдга келтирилди. (Муҳаррир) асари ойномамиз саҳифаларида 1996 йил 1-сонидан бошлаб мутгасил эълон қилиниб келянти. Асар илк саҳифалариданок мухлисларимизнинг эътиборини жалб этди. Чиройли ва енгил услуби, ширали тили, нозик ўхшатишларию ўрнида ишлатилган киноя-қочиримлари уни нҳоятда ўқишли қилган. Энг

муҳими, муаллифнинг самимиятини ва билимининг кенглигини ҳар бир сўздан ҳис этиб турасиз.

Асарии иашрга тайёрлаш жараёнида, табиийки, Аҳмад Лутфий Қозончи шахсиятига, ижодига кизикишим ортди. Хат ёзиб айрим маълумотлари сўрашни ва иложи бўлса, “Шарк юлдузи”га икки огиз сўз ёздириб олишни кўнглимга тугиб кўйдим. Мана, энди Жаноби Ҳақ инояти-ла ўша орзуимга етказиб, Туркияга боришни менга нисиб этди ва Аҳмад Лутфий афанди билан бевосита кўришиш имконини берди.

Бурса Турк султонлигининг қадим пойтахтларидан бири экан. Истанбулдан Чанокқалъага кетаверишда йўл устида бўлганидан, аввал Бурсага кириб ўтдик.

Рамазони шарифнинг 25-куни. Бурса университетининг Илоҳиёт факултаси. Аҳмад Лутфий афандимиз шу даргоҳда ишлар эканлар. Қалбда ҳаяжон ила юкори каватларга чиқа бошладик. Бизни факулта декани кутиб олди. Ярим соатдан мўл суҳбатлашдик. Уқиш-укитиш тизими, талабалар ҳаёти ва маишати хусусида маълумотлар олдик. Суҳбат асиосида “Шарк юлдузи” ойномамизнинг “Саодат асри қиссалари”дан «Интизор кутилган шафак» ва “Ойдинликлар сари” қиссалари босилган тўрт сонини кўрсатдим. Аҳмад Лутфийнинг бу асарлари ниҳоятда кизикиш билан ўқиладганини айтдим. Декан ўзининг асари чоп этилгандай хурсанд бўлиб кетди. Дарров телефон рақамларини тера бошлади.

— Устоз Аҳмад бей, фурсатингиз борми, сизга Ўзбекистондан мусофирлар келишган, — деди. Симнинг у бошидан розилик билдирилди, шекилли: — Жуда соз, ўн даткикадан кейин борамиз, — деб кўшиб кўйди.

Деканнинг бу муомаласи диққатимни тортди. “Бу ёкка келиб кетсангиз», демади. «Ҳозир борамиз», деди. Бу нарса ўзаро муомала одобининг баландлигидан ҳамда Аҳмад Лутфий афандининг университетда обрў-еътибори юксаклигидан далолат берар эди.

Ниҳоят, мухтарам муаллифимизнинг ҳузуридамиз. Менга бу одам бир кўрганимдаётк ётқиб колди. Йўк-йўк, шошилиш хулоса чқармаяпман. Шунчаки, асарини ўқиб севиб қолганим ва ниҳоятда самимий деб тасаввур қилганим одам билан ҳозир кўриб турганим одам бир хил, балки зиёда бўлиб чиққан эди.

Таржимаи ҳолига тегишли баъзи маълумотлар: 1936 йили Туркиянинг Чурум туманида тугилган. Бошлангич мактабни ва имом-хатиб литсейини шу туманда битирган. 1964 йили Истанбул Олий Ислом институтини муваффақиятли тамомлаб, Чурум, Сиирт, Иснарта шаҳар ва туманларида дин хизматларида ишлаган. 1977 йили Бурса Олий Ислом институтига араб тили ва адабиёти бўйича асистент бўлиб ишга кирган. Ҳозир Бурсадаги Улудог университетининг Илоҳиёт факултасида Ислом тарихи бўлимида хизмат қилаётир. Профессор. Дин тарихига, диний масалаларга, ҳазрати Пайгамбар (с.а.в.) ва саҳобаларининг ҳаётларига бағшланган йигирмадан ортитқ номдаги (30 жилдга ятқин) китобларнинг муаллифидир. Булардан ташқари яна тўртта роман ҳам ёзган.

Аммо суҳатимизнинг бошида мен ҳали б у маълумотлари билмас эдим.

— Ўзбекистондан сизга саломлар келтирдик, - дедим. Асари чоп этила бошлаган ойнома нусхаларини столи устига кўйдим.

Аҳмад Лутфий гоят севингани юз-кўзларидан билиниб турар эди. Бошлангич саҳифанинг у ётқ-бу ёгига қараган бўлди-да, афсусланганнамо оҳангда:

— Бу ўрис харфларини танимасам... Ўзингиз ўқиб берақолинг, — дея илтимос килди.

Муаллифнинг исми, асар номи келган жойдан бир оз ўқиб бердим.

— Ўзбекистонга борганмисиз? — деб сўрадим сўнгра. Аҳмад Лутфий афанди бош чайқади:

— Ўзбекистонни, умуман Туркистонни жуда севаман. Соғиниб яшайман. Аммо ҳозиргача у ёқларга бориш насиб этмади. Бир гал мени ҳам сафарга таклиф қилишди, «Нима мақсадда

бораман?» деб сўрасам, “Шунчаки зиёрат қилиб келасиз”, дейишди. “Шунчаки”га кўнмадим, бир иш билан, бирор мақсадда бўлса, майлийди... Аммо, Ўзбекистонга бориш орзуидаман.

Камтарилик ва фидоийлик. Қимматли вақтини “шунчаки”га сарфламайдиган гариб инсон.

— Энди борсангиз, бўлади. Энди “шунчаки” бўлмайди. Чунки энди Ўзбекистонда кўнминг сонли ўқувчингиз бор. Сизни танишади, сизни севишади. Учрашасиз, дардлашасиз, — дедим кўнглини кўтариб.

— Иншаоллох, илк имконият тугилганидаёк учиб бораман, — деди Аҳмад Лутфий севинч ила.

Бошқа яна қанақа китоблар ёзганини суриштирдим. Аҳмад Лутфий афанди ўрнидан турдида, ёнбошимиздаги жавондан бирин-кетин китоблар олиб столга қўя бошлади. Ўх-хў. “Ислонда ирода, қазо ва қадар” (1966), «Нубувват булогидан» (1978), «Пайгамбаримизга нима сабабдан ишонмадилар» (1983), уч жилдлик “Ҳазрати Одамдан Хотамул Анбиёгача” (1990), романлар, янги тадқиқотлар... Ўрта бўй, кичикроқ жуссали, юз-кўзларидан нур ёгилиб турган бу камтарин инсон шунча ишга қандай улгурди экан, деб лол қолади киши. Шунда мен бир ҳақиқатни англадим. Даъвони катта қилиб юргандан кўра, бир чеккада, бир столда, ўзининг салоҳияти ва имконияти доирасида иш қилган фойдалироқ ва самаралироқ экан. Умумий дин ташвишини “чекиш”дан кўра, диний хизматга хусусий ҳиссасини кўшиш афзалроқ экан. Ҳамма ўз вазифасини, имкониятини билса, динимнинг равнақи шахсан менинг ҳаракатимга боғлиқ, деб тушунса, қандай яхши. Шунда умумий манзарада улкан хизмат юзага келади, Улуг Мавлоимиз ҳам шу ҳаракат туфайли фазли ва нусратини беради, иншаоллох.

Аҳмад Лутфий афанди бир нечта китобига дастхат ёзиб Тоҳир ака иккимизга такдим этди. Ўзбек ўқувчиларига икки-уч огиз хитобнома ёзиб, орқамиздан жўнатишга ваъда қилди.

Биз бу ажойиб инсон билан узоқ вақт бирга бўлмадик. Сафар дастуримиз ниҳоятда тигизлигидан бор-йўги бир соатча суҳбатлашдик. Аммо шу бир соат ҳам бир-биримизга меҳр қўйишимизга, қалбларимиз бир-бирига боғланиб кетишига, ўзаро минг йиллик қадрдонлардек, ака-укалардек бўлиб қолишимизга кифоя қилган эди.

Кучоклашиб хайрлашар эканман, кўзёшларим юракларимга оқаётгандек бўлди.

Сўнгра Бурсадан чиқиб, Чанокқалъа сари йўлимизда давом этдик.

**Нуруллох Муҳаммад Рауфхон,
1997 йил рамазони тариф
Туркия, Бурса.**

Дарвоқе, асарини ўқиб эгасини танишга истакнинг уйғониши инсоннинг латиф хусусиятларидандир. Бу истакка том маъноси-ла қулоқ солинса, бу хусусият одамни асарларини кўриб, ўқиб, ўрганиб Эгасини, Ижодкорини, Яратувчисини, Тарбиячисини, Бошқариб турувчисини танишга, билишга етаклайди. Яъни, биттагина китобчани ўқиб уни ёзган одамга қизиқамиз-ку, нега энди бутун Коинот китобини ўқиб туриб, унинг Ижодкорини танишга интилмай-миз? Зотан, ушбу китоблардан кўзланган мақсад ҳам шу — Аллоҳимизни, найгамбаримизни, динимизни яхшироқ танитиш ва севдириш эди. Менимча, Аҳмад Лутфий Қозончи бу эзгу ниятига етган.

Гўзал ишга озгина ҳиссамиз қўшилиб қолгани учун дуоларингизда муаллифга кўшиб бизларни ҳам эслаб турасизлар деб умид қиламиз.

Мухаррир

ҚАДРЛИ ЎЗБЕК ЎҚУВЧИЛАРИГА

Жаноби Расулulloҳ(соллаллоҳу алайҳи ва саллам)ни танитиш ниятида хозирлаганим ушбу олти жилдлик китобнинг ўзбек тилига ўгирилгани мени гоят бахтиёр қилди.

Аллоҳ яратган энг қимматли инсон Удир. Ҳар сўзига эргашиладиган, ҳар ишидан ўрناق олинадиган инсон Удир. Эртага Улуг Мавлоимиз хузурида ҳисоб берарканмиз, бизларни у зот келтирган китобга кўра ва у кишининг суннатларига уйғун тарзда қилган амалларимиз, у инсон сийратларига мувофиқ ҳолда яшаганимиз қутқаради. Чунки у зот бизга Аллоҳ рози бўлган динни ва яшаш тарзини ўргатгандирлар.

Инсонлар орасида танилиши энг лузумли бўлганлар найгамбарлардир. Пайгамбарлар орасида энг кўн машхур ва танилиши мажбурий бўлгани эса, бизнинг найгамбаримиз Мухаммад ал-Аминдир (с.а.в.). Аммо бизнинг вазифамиз фақат таниш эмас, ҳаётимизни у кишининг ҳаётларига қиёслаб қусурларимизни тузатиш, яхшилиқ, тўғрилиқ, гўзаллик сари ҳар куни яна бир одим отишдир.

У зотнинг кечиримлиқлари, сабрлари, хушкўринишлари ва одамлар билан хушмуомалалари... бизга янги-янги уфқлар очиши лозим; душманлари ҳам қусур тонолмаган ва “ал-Амин” (ишончли инсон) номини берган бу буюк инсоннинг фазилатларидан бизда ҳам бир чимдим гўзаллиқлар бўлиши керак.

У зотни танигандан кейин ташланадиган иккинчи одим бошқаларга ҳам танитмақдир. Аммо бу иш гоят шарафли, шараф бўлгани қадар огир бир вазифадир. Чунки найгамбарни танитаётганида: “Менинг найгамбарим кечиримли эдилар, сабрли эдилар, хушмуомала эдилар...” деган одамга тингловчилар: “У ҳолда, домлам, ўзингиз нега кечиримли эмассиз, хушмуомала эмассиз?...» деб қолмаслиқлари керак. “Ҳазрати Пайгамбар (с.а.в.) нок-нокиза эдилар, нокизалиқни ва нокиза бўлганларни севардилар», дея жаноби Расулulloҳни танитишга чиққан бир инсоннинг қийими, бадани ва кўнгли нокиза бўлмаса, у инсон найрамбарини танита олмайди.

Пайгамбар (с.а.в.) жанобимизни ва у зот келтирган аҳкомни (ҳукмларни) яхши ўрганишдан келадиган бир фойда шуки, Ислоом оламининг орқада қолиш сабабларини англаш йўллари очилади. Чунки Улуг Аллоҳнинг ва севгили Пайгамбарининг аҳкомлари ила амал қилиш инсонларни ва миллатларни энг тўғри, энг соғлом ва энг мукамал ҳаётда яшашга ўтказди. Бизнинг бугун дунё харитасида маълум бир мавқе эгалламай турганимиз ва, асосан, орқа сафлардан жой олганимиз сабаби Жаноби Расулulloҳни (с.а.в.) ва у киши келтирган аҳкомни яхши танимаслигимиз ва таниш йўлида ҳаракат қилмаётганимиздир.

Узоқ йиллар давомида огир босқи остида нафақат динни, балки ўзининг менлигини ҳам унутаётган ўзбек халқининг янгидан уйғониш ичида эканини кўриб турибмизки, бу нарса бизни бахтиёр этади. Қолаверса, Севгили Пайгамбаримизни ҳам бизнинг китобларимиздан таниётганлари биз учун буюк бир саодатдир ва бу саодатни дунёнинг моддий қийматлари ила ўлчаб бўлмайди.

Ўзбекистон менинг боболарим келган юртдир. Аждодларимиз у ерда туглишган, ўша ерда яшашган, Онадўлига маданиятни ўша ёқдан келтиришган. Улар яшаган у гўзал ўлкага бориш ва улар нафас олган ҳаводан нафас олиш хозирча бизга насиб бўлмади. Аммо, ҳеч бўлмаса, китобларимиз борибди, ўқияпти экан, у тилларга ўгирилибди. Бу жихатдан ўзимни бахтиёр бир инсон ҳисоблайман.

Китобимни ўзбек тилига ўгирганларга ташаккур этаман, ўқиганлардан дуо умид қилиб қоламан.

Аҳмад Лутфий ҚОЗОИЧИ
1997 йил 17.06.

ҲОЛАНИНГ КЕЛИШИ

Расулulloҳ(с.а.в.) жанобимиз ҳазрати Ойишанинг (р.а.) хужрасида эканларида бир куни эшиклари тақиллади.

— Ассалому алайкум, кирсам майлими?

Овоз аёл кишиники эди. Таниш овоз. Расули акрам (с.а.в.) севинчдан титраб кетдилар ва: «Аллоҳим, ўзингга шукр! Ҳола келди!» деб юбордилар.

Ҳола ҳазрати Ҳадича (р.а.) онамизнинг сингиллари эди. Ора-сира Саййидул анбиёни (с.а.в.) зиёрат қилиб турар, суҳбатларини тинглаб кетар эди. Зоти рисолат (с.а.в.) ҳар гал у келганида мамнун бўлар, вафоли ва фидокор хотинларининг азиз хотиралари ила тўла кунларни ёдга олар эдилар.

Лекин шунисини ҳам айтиш керакки, Ҳоланинг келиши туфайли пайдо бўладиган бу ўлчовсиз мамнуният ҳазрати Ойишага огир ботар, яхшигина асабийлаштирар эди.

Бу дафъа ўзини тутиб туролмади:

— Тишлари тушган, чаккалари тиришган ўша хотинингизни ҳеч унутмайсиз-а!.. Худди дунёда Ҳадичадан бошқа хотин йўқ!.. Ўтиб кетган ва унинг ўрнига Аллоҳ сизга янада яхшисини берган бўлса!.. — деяверди.

Рашк туйғуси суйлаттираётган бу сўзларга жавобан Расулulloҳ (с.а.в.):

- Йўқ, Аллоҳ менга ундан яхшисини бермади. Одамлар мени инкор этганида у ишонди. Одамлар мени ёлгончи деганида мени тасдиқ этган у бўлди. Халк мени махрумиятда қолдирмоқчи бўлганида у мен учун молини сарф қилди. Ҳеч бир хотиндан фарзандим бўлмаган ҳолда Аллоҳ таоло унинг воситасида менга фарзандлар ато этди, — дедилар.

Расулulloҳнинг (с.а.в.) нешоналаридаги томир бўртиб чиқди. Хаяжоиланаётганларидан далолат эди бу. Қолаверса, овозларидан ҳам хаяжонлари маълум эди.

Ҳазрати Ойиша бу ҳакли сўзларга қарши “Йўқ, мен ундан яхшиман, энди менинг олдимда унинг номини тилга олманг!» дея олмасди. Зотан, Расулulloҳнинг (с.а.в.) уни гоят буюк бир севги билан севишларини биларди. Аммо, яна шуни ҳам билиб олдики, Жанобимиз хотинларидан бирини севарканлар, бошқдларининг ҳаққига ҳам тўла риюя этар эдилар.

Бинобарин, ҳазрати Ойиша ўзи ҳам ҳаққа бўйин эгиши, Расулulloҳ жанобимизни хурсанд қиладиган ишни қилиши лозим эди.

— Сизни ҳақ дин ила юборган Аллоҳга қасамки, бундан буён уни фақат яхшилик билан ёд этаман, — деди.

Ҳазрати Ойиша (р.анхо) ҳазрати Ҳадичани (р.анхо) ҳеч кўрмаган эди. Чунки у охират оламига сафар қилганидан уч йил ўтибгина Пайгамбаримизга (с.а.в.) никоҳланган. Бу кунларда унинг етти нафар кундоши бор, лекин энг кўн рашк қиладигани йилларча аввал оламдан ўтиб кетган кекса хотинлари эди.

Анбиё ва расулларнинг фаҳри Жанобимиз (с.а.в.) баъзан бир қўйни сўйиб, нимталаб, ҳазрати Ҳадичанинг уртокларига, дўстларига жўнатиб турар, бу билан унга бўлган боғлиқликларини, мукқаддас эхтиромларини давом эттирар эдилар. Доим унинг яхшилигидан сўзлаб юрар, “Аллоҳим, уни мағфират қил, уни кечир”, деб дуо қилар эдилар.

Бу боғлиқлик унинг ўлиmidан кейинги шундай давом этди, охиратда ҳам давом этажақдир.

Ҳазрати Ойиша ёш эди, чиройли эди. Закий ва ақлли эди. Ҳеч шубҳасиз, яшаб турган завжалари орасида энг севимлиси эди. Расулulloҳнинг (с.а.в.) уни накадар севишларини ўзи ҳам исми каби биларди. Аммо ҳазрати Ҳадича хақидаги юкоридаги сўзларини айтган налла Жанобимизни хафа қилган, ҳақсизлик этганини англаган эди.

Ҳаётларининг энг аччиқ энг хузунли йилларини фавқулodда фидокорлик-ла, ниҳоясиз бир севги ва ҳурмат-ла ёнида кечирган, энг кўн сикилган наллаларида ёнбошларида туриб берган, бутун бойлигини амрларига тахсис этган хотинларига бевафоларча муносабат Расули акрамдан

алсо кутилмайди. Инсониятга вафокорликнинг энг гўзал намуналарини келтирган, ахдига вафо қилмайдиганларни мунофиқликнинг аломатларини ташувчи бир киши сифатида танитган Жанобимиз ҳазрати Ҳадича ҳақида, “ўлиб кетдику”, дегайдай маънода ўйлай олармидилар?!

Ғоят сиқинтили кечган ўша кунлардан бирида Жаброили Амин (а.с.) келди. “Жаннатда ҳазрати Ҳадичага шовкин-сурон эшитилмайдиган, сассиз, сокин, хузурли бир ҳаёт суриладиган мукамал бир саройнинг ҳозирлаб қўйилганини” билдирди ва пайгамбарлар имоми бу муждани ўша захоти етказдилар* (Бухорий, 4/231). Бошқа бир куни ваҳий малаги хос ўлароқ ҳазрати Ҳадичага Аллоҳини саломии келтирди, ўзини имонида ҳам салом таблиғ этиши Расулulloҳдаи (с.а.в.) сўради.

Набийи акмал (с.а.в.) ўттиз саккиз йиллик оилавий ҳаётларини йигирма олти йилини ёлғиз ҳазрати Ҳадича билан кечирдилар, унинг севгисига бошқа бир севгии аралаштирилари келмади. Ҳолбуки, ҳазрати Ҳадича Расули мужтабодани (с.а.в.) ўи беш ёш катта эди.

Ойиша оиамизни бу эътирозини ва пайгамбар жаиобимизни унга берган жавобларини Ҳола эшитдими? Бу гап-сўзлар унинг ёида кечдими ё у кетганида кейин бўлиб ўтдими?.. Бу саволларини жавобини билмаймиз*. (Фатхул Борий, 7/103)

Билгаимиз — борлиқ оламиини ягона ва мислсиз Жаиобига ва у зотнинг севгили хотиуларига иисбатаи кўйилларида сақлаиладиган хурмат ва мухаббат жавобсиз қолмаслигидир, эртага — бутуи ҳукмлар танҳо ва олий даргоҳдаи чиқадиган жазо ва ҳисоб кунида “Севгаилар севгаилари билан бирга бўлади” деган ҳақиқатдир.

Аллоҳим, Аллоҳим!..

ХАСТА ЗИЁРАТИ

Бир куни Расулulloҳ (с.а.в.) ёиларига бир иеча биродарларини олиб, хаста зиёратига бордилар.

Касал киши ориқлаб кетган, кушдай бўлиб қолган эди. Хасталик бир иисонини шу даражада еб битираётган эди. Ҳол-аҳвол сўрашди. Огир кунлар орқада қолган бўлсини, диб тилак билдиришди. Сўз орасида пайгамбарлар султони (с.а.в.) ундаи:

- Ўзини қандай дуо қилиб юрардини? — деб сўрадилар.

- Эй Аллоҳини пайгамбари, дуоларимда: “Аллоҳим, меиға охиратда берадиган азобиини бу дуиёда тортир, токи у ерда азоб кўрмайини», деб ииёз қилар эдим, — деди хаста.

Бу дуо охиратга имои кучидаи тугилган эди. Мабодо бирор жазо кўриши лозим бўлса, уи бир куни мутлақо битадиган маиа шу дуиё ҳаётида кўришини, абадий бўлган охират ҳаётида эса роҳат кўришини, бахтли бўлишни истаган эди. Аммо буидай тушунчага у жаиоби Расулulloҳдаи сўрамасдаи, у зотини иима дейишларини билмасдаи ўзи келган ва хато қилган эди. Дарҳақиқат, иабийлар сарвари(с.а.в.):

— Субҳаиоллоҳ! Сеи буиға бардош бера олмайсаи. “Аллоҳим, бизга дуиёдаги яхшиликлари ҳам, охиратдаги яхшиликлари ҳам бер ва бизини жахаиам азобидаи асра” (Роббаи атииа фиддуниа ҳасаиатаи ва фил ахироти ҳасаиатаи ва қииа азабаи иар) деб дуо қилсаи бўлмасиди? — деб таибех бердилар.

Салдан кейин Жанобимиз (с.а.в.) ва биродарлари у ердан чиқиб кетишди. Уларни хоргин ва мажолсиз кўзларда балққан миннат туйғулари кузатиб қолди. Оламларга раҳмат бўлган зот унга Аллоҳнинг раҳматини келтирган эдилар. Улуг Мавло магфирати сўнгсиз, афви чексиз эканини англаиб кетдилар. Ўрнидан қўзғалишига ҳам мажולי бўлмаган бу хаста у зот чиқиб кетишлари билан «Роббана атииа фиддуниа...» дуоси ила Мавлосига илтижо эта бошлади.

Ҳадис китоблари биз номини билмайдиган бу хастанин кундан-кунга сихат ва офият топиб кетганини қайд этганлар*. (* Муслим, 4/2068.)

Бир куни Мадинага чинор шохларидай бўй-бастли, куч-куватли икки одам келди. Ҳар иккиси ҳам соқолсиз, аммо мўйловларини узун қўйишган эди. Набийи ақрам (с.а.в.) жанобимиз уларга кўзлари тушган захоти:

— Шўринглар курсин, бундай қилиб юринглар деб ким сизларга буюрди? — деб сўрадилар.

— Хужайнимиз буюрди, — деб жавоб қилишди мусофирлар.

— Аммо менинг Эгам менга соқолимни узун қўйиб юборинши, мўйловимни қискартиришимни амр қилган.

Мусофирлар Мадинадаги вазиятни кўзлари билан кўришгач, зиммаларига юклатилган топширикни бажариш имконсиз эканини ўша захоти англаб етишди. Улар Кисронинг амри билан Яман волийи Бозон юборган одамлар эди: “Биз бу ерга пайгамбарликни даъво қилиб чиққан одамга насихат этмак, тингламаса, калласини олиб кетмак учун келганмиз...” дейишга ўзларида жасорат топишмади. Расулulloҳ (с.а.в.) жанобимизнинг атрофларида парвона каби айланишиб юрган, хурмат ва муҳаббати ҳеч қандай ўлчовларга сигмайдиган бу кишилар ҳам уларга: “Ҳай-ҳай, бир нарса дермидик!.. Биз кисрога миннат бурчи бўлган кимсалармиз, бир эмас, минг калла фидо бўлсин...” деган жавобни беришмасди, албатта. Хозир бу таклифни айтиш билиб туриб жонини тахликага ташлашдан бошқа нарса эмасди.

Демак, ишни олижаноблик билан ҳал этишдан бошқа чора йўқ эди. Аммо, айтиш чокда, келиш мақсадларини билдирмасдан кетишни ҳам исташмади. Расулulloҳ жанобимиз уларнинг сўзларини тинглаб бўлганларидан сўнг:

— Жавобини эртага айтаман, — дедилар.

Мусофирларни Мадинада бир кеча мехмон қилишди.

Эртаси куни эрталаб уларни хузурларига чорладилар ва:

— Бу кечанинг олти соати кечиб, еттинчи соатида Кисро ўлдирилди. Уни ўгли Шерувайх ўлдирди, — деб хабар бердилар.

Элчилар довдираб қолишди.

— Сен нима деяётганингни биласанми? Бу хабарни волийимизга олиб боргандан кўра сени ўлдириш бизга осонроқдир. Бу сўзларингни ёзиб волийимизга билдирсак бўладими? — дейишди.

— Ҳа. Буни мендан унга хабар беринглар ва айтингларики, менинг диним ва ҳаққониятим Кисронинг ҳукми борган жойларгача, от ва туялар бора оладиган ерларгача етажакдир. Волийингизга яна айтингларики, агар мусулмон бўлса, уни ўз ерида яна волий қилиб қолдираман, қавмининг нодшохи қилиб қўяман.

Мехмонлар иззат-икромлар кўриб, ҳадияю совга-саломлар олиб Мадинани тарк этишди. Ҳар иккисининг ҳам кўнглига бир нарса ўрнашди: Аллоҳнинг расули (с.а.в.) ҳар ҳоли ила севилишга ва хурмат-эътиборга лойиқ бир инсон экан!

Амир Бозон элчиларининг бўш қўл билан қайтишларини сира кутмаган эди. У иккала одам эса, қўллари бўш бўлса-да, кўнгиллари фатҳ қилинган ҳолда келишди. Ўлигини ё тиригини келтириш вазифаси билан кетишган эди, энди у одамлар мақтовдан бошқа сўз сўзлашмасди. Ган орасида Расули ақрам (с.а.в.) жанобимиздан эшитган хабарни ҳам егказишди.

Аҳволнинг муҳокамаси учун тўнланганлар бир оз кутиб туришга қарор қилишди. Пайгамбар жанобимиз айтган вақт ҳисобга олиб қўйилди ва энди Эрон тарафига кўз тика бошлашди.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай, янги кисродан элчи келди. Янги кисро отасини халққа кўрсатган зулми сабабидан шахсан ўзи ўлдирганини билдирибди. Мактубда Расулulloҳга (с.а.в.) қўнол муомала қилмаслик тавсия этилган эди.

Элчининг хабари аниқлаштирилган эди, кисронинг ўлими Расулulloҳ (с.а.в.) айтган налага тамоман уйғун келди. Кисронинг ўлимидан, ўлдирилган наитидан, уни ким ўлдирганидан хабар бериш билан Жанобимиз (с.а.в.) найгамбарликлари масаласида бир қарорга келишлари учун мукамал сабабни ўртага қўйган эдилар.

Амир Бозон ҳақпараст одам эди. Мадинага юборган икки одамини такрор хузурига чакирди. Пайгамбар (с.а.в.) ҳақларида яна батафсилроқ билгилар беришни сўради.

— Ундан викорли, ёнидагиларга ундан ҳам кўп ҳурмат кўрғазган кишини хали кўрмаганмиз. Ўзини катта олишни билмайди, халк орасида халкнинг бири каби яшайди, — дейишди.

— Ёнида кўрикчилари бормиди?

— Йўқ.

Бозонга шунисиёқ етди. Ишни чўзиб ўтиришдан фойда йўқ эди. Ўша заҳоти қарорини билдирди:

— Мен Исломи динини қабул қиламан, — деди.

— Биз ҳам қабул қиламиз, эй амир! — дейишди бошқалар ҳам.

Тараддудсиз берилган бу қарор Мадинага етказилажак ва коинот саййидини (с.а.в.) мамнун этажак.

Ҳазрати Умар (р.а.) Расулуллоҳнинг (с.а.в.) хузуларида бир гуруҳ мўминлар билан ўтирган эди. Сухбат чоғи Расулуллоҳнинг атрофларида визиллаганга ўхшаш бир овоз эшитилди. Расулуллоҳ жим қолдилар. Ваҳий келаётгани англашилди. Баъзан ваҳий чоғи ари визиллашига ўхшайдиган овознинг эшитилиши асхоби киромга маълум эди.

Ваҳий ҳолатида эканларида Расули акрамни ҳеч ким безовта қилмади. Бир муддат ўтганидан кейин қиблага йўналдилар, қўлларини кўтардилар:

— Аллоҳим, бизни кўпайтир, камайтирма! Бизга икромда бўл, қийматсиз ҳолга туширма! Бизга мўл бер, маҳрум қўйма! Бизни устун қил, бошқаларни биздан устун этма! Бизни хушнуд қил ва биздан рози бўл!

Расулуллоҳ (с.а.в.) дуо қиларканлар, саҳобалари «Омин, омин» дея иштирок этишарди. Дуо тугагач, саҳобаларига ўғирилдилар:

— Менга ўн оят индирилди. Ким бу оятларнинг ҳукмларини чиройли ҳолда бажарса, жаннатга киради, — дедилар ва Мўминлар сурасининг илк ўн оятини ўқий бошладилар: “Дарҳақиқат, мўминлар нажот топдилар. Улар намозларида (кўрқув ва умид билан) бўйин эғувчи кишилардир. Улар беҳуда-фойдасиз (сўз ва амаллар)дан юз ўгирувчи кишилардир. Улар закотни (адо) қилгувчи кишилардир. Улар авратларини (ҳаромдан-зинодан) сақлагувчи кишилардир. Магар ўз жуфти ҳалолларидан ва қўлларидаги чўрилардангина (сақланмайдилар). Бас, улар маломат қилинмаслар. Энди ким шундан ўзгани (яъни, Исломи шариатида ҳаром қилинган зино ва бошқа шу каби нарсаларни) истаса, бас, ана ўшалар ҳаддан ошгувчилардир. Улар (яъни, мўминлар) ўзларига (ишонилган) омонатларга ва (ўзгаларга) берган аҳду паймонларига риоя қилгувчи кишилардир. Улар (барча) намозларини (вақтида адо этиб, қазо булишидан) сақлагувчи кишилардир. Ана ўшалар Фирдавс (жаннатига) меросхўр булгувчи ворислардир. Улар уша ерда мангу колурлар»*(Термизий 5/326)

ХАНСА

Уҳуд уруши анча-мунча онланн наришон этган эди. Бир вақтлар юзлари шод-хуррамлик ила чарақлаган болалар энди етим, хотинлар тул... Эндигина ҳаётининг баҳорини яшаётган Ханса ҳам Уҳуд жанги тул қолдирган маҳзун аёллардан биридир.

Яқинда турмушга чиққан Ханса эри Увайснинг ортидан бир муддат кўзёши тўкди. Эри ўлган ҳар хотин каби у ҳам тўрт ою ўн кун мобайнида эрга чиқишни ҳаёлига ҳам келирмасдан, безанмасдан кунларни кечирди.

Орқама-орқа келаётган кунлар ва кечалар унинг ичларини парчалаган қайғуни оз-оздан аритиб кетаверди. Орадан ойлар кечди. Уҳуд жангидан кейин Хандақ газоти бўлиб ўтди. Сўнгра яна ҳафталар ойларга уланди. Ханса яна аввалги Хансага айланди. Фақат бир замонлар гам-аламдан тарс ёрилай деган қалбида шаҳид эрига оид хотира қолган эди.

Иккинчи марта уйланиш ё эрга тегиш ҳеч кимга айб эмасди. Атрофда иккинчи, ҳатто учинчи бор оила қурган эркак ва хотинлар бор эди. Пайгамбар (с.а.в.) хотинларидан Умму Салама, Зайнаб, Хафса, Жувайрия оналаримизнинг бу турмушлари иккинчи турмуш эди. Бу ёшда аёл то ҳаёт охиригача тул қолиши тўғри эмас. Ханса ҳам ичида шундай орзу ҳис этарди. Такрор эрга чиқиши, такрор оила қуриши лозим. Аммо бу дегани «Ким бўлса ҳам турмушга чиқаман» дегани эмас. Амакисининг ўгли Абу Лубобага нисбатан ичида бир севги куртак ёя бошлади.

Бир оқшом отаси Ҳизом галати бир хабар олиб келди.

— Сени турмушга берянимиз, қизим, — деди.

— Кимга берянсиз мени, отажон? — деб сўради Ханса. Отасига марокли нигоҳ солди, аммо жавобни эшитиб, кўзларига тотсиз бир ифода инди.

— Нима ган? Хурсанд эмасмисан, қизим?

— Ҳа, хурсанд эмасман... Янаям очикроқ айтсам, мен у одамга тегмайман,

— Лекин мен сени никоҳлаб кўйдим-ку.

— Никоҳланган бўлсам ҳам, тегмайман. Ҳеч бўлмаса, бир марта мен билан маслаҳатлашишингиз керак эди. Сиз, қизимни бердим, дейиш билан ишингизни битирасиз. Ҳолбуки, мен у одам билан бир умр бирга яшашим керак.

Ота билан қиз ўртасида тушунмовчилик шу тариқа бошланди. Кунлар оғир кеча бошлади. Ота қизидан фидокорлик кутди, қиз отасидан тушунишни. Аммо ўтаётган кунлар иккала тарафни ҳам юмшатмади. Устига устак, бу воқеа Хансанинг қалбида ниш урган севгини янада орттирди.

Ниҳоят, бир куни Ханса ўрнидан шарт турди. Рўмолини олди, ўранди ва тўнпа-тўғри масжидга қараб юрди. Умр бўйи хузурсиз яшашдан кўра, найгамбарлар саййидига дардини англатишга, у кишининг тавсиясига биноан ҳаракат қилишга қарор берди. Уига бундан бошқа чиқар йўл йўқ эди.

Расулulloҳ жанобимизнинг хузурларига борди, ўзини танитди. Ухуд жанги тул қолдирган хотинлардан бириман, ё Аллоҳнинг найгамбари, деганидан кейин:

— Отам мени мен хоҳламаган бир кишига зўрлик билан никоҳлаянти, ҳолбуки, амакимнинг ўгли менга ундан севимлидир, — деди.

Салдан кейин бу бахтли хужрадан қалби куш каби енгиллашиб чикди. Келаётганида кўнглини тўлдирган дарддан, андишадан, хаяжондан асар ҳам қолмаган эди ичида. Энди кўнгли боши-адори йўқ бир бахтиёрлик денгизида сузаётган каби эди.

Ҳизом қизи келтирган хабарни боши эгик ҳолда эшитди. Ўрнидан сапчиб туриб, «Мен ҳеч кимга қулоқ солмайман, сўзим сўздир!» дея олмасди, албатта. Бир мўмин сифатида бундай йўлга кириши мумкин эмасди. Секин турди. Расули мукаррам (с.а.в.) ёнларига борди. Қизидан эшитганларини ганириб берди. Хозирга қадар ўртада кечган ган-сўзу воқеаларни тилга олди. Имомул анбиё (с.а.в.) масалани узил-кесил ҳал қилдилар.

— Уларни зўрламанглар!

Ҳизомга қиладиган бошқа иш, тутадиган бошқа йўл қолмаган эди. Шу қадарки, энди ҳеч ким уни сўзидан қайтганликда айблай олмасди.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмайди ва Ханса орзуига уйғун ўлароқ. Абу Лубобага никоҳ қилинади*. (1 Бухорий, 6/135. «Фатхул Борий», 9/168)

АБУ УМАЙР ВА ПАЛАПОН

Анаснинг онаси Умму Сулайм Расулulloҳнинг хижратларидан кейин Абу Талхага турмушга чиққан ва ундан бир ўгил кўрган эди. Исми Абу Умайр эди у боланинг.

Абу Умайр ўсиб, уч-тўрт ёшларга етиб қолди. Набийи акрам (с.а.в.) Абу Талха билан Умму

Сулаймни зиёрат қилишга келганларида ҳар гал Абу Умайрни суйиб-еркалайдилар, бошини силаб қўядилар. Бир куни отаси қирмизи тумшукли, катталиги чумчукча келадиган бир қуш тутиб берди. Абу Умайр роса қувонди. Шу кундан бошлаб вақтини шу қушча билан ўтказа бошлади. Қушга «Нугайр» деб лақаб ҳам қўйиб олди.

Саййидул анбиё (с.а.в.) кейинги гал келганларида Абу Умайрни шу қуши билан ўйнашаётган ҳолда кўрдилар. Нақадар бахтли онлар унинг учун!

Аммо Абу Умайрнинг бу бахтиёр кунлари узоққа чўзилмади, ҳатто қайғуга айланди. Чунки Нугайр бир куни ўлиб қолди. Абу Умайр роса кўзёш тўкди.

Расули акрам яна бир гал келганларида қушни кўрмадилар. Боланинг бошини силадилар.

— Эй Абу Умайр, Нугайр қани? — деб сўрадилар.

— Ўлди, — деб жавоб қилди бола.

Ўшандан буён Расули кибриё қачон бу оилага келсалар

— Эй Абу Умайр, Нугайр ноланонинг қани?.. — деб ҳазил-ҳузул қиладиган, суйиб-еркалайдиган бўлдилар.

* * *

Бир куни Абу Умайр касалланиб қолди. Касали бруган сари кучайиб, оиланинг қайғулари ҳам ортаверди.

Абу Талҳа гоят яхши кўрадиган дилбандининг, қуёш остида эриб битаётган қор каби, кундан-кунга сўниб бораётганини маҳзун бир кўнгил билан кузатиб турарди.

Бир куни Абу Талҳа зарур ишлар билан ҳар ёқларда анчагача қолиб кетди, лекин эс-ҳуши доим уйида — Абу Умайрда бўлди.

Бу ёқда эса, оқшомга яқин бечора бола охири бор нафас олдию жони чиқди. Умму Сулайм ўзини йўқотиб қўймади: уни ювди, кафанлади ва уйининг бир бурчагига ётқизиб қўйди. Ўзи ошқор қилмагунича бирон кимса айтиб қўймаслигини қаттиқ тайинлади.

Абу Талҳа уйига кеч қайтиб келди. Келган заҳоти фарзандининг ахволини сўради. Жавоб эса, галати бўлди:

— Ҳеч бугунгидай тинч ётмаган...

Абу Талҳа чуқур бир нафас олди. Боланинг овози чиқмаганини унинг теран уйқуга кетганига йўйди. Овқатни ҳам қачондан бери илк бор хотиржам ҳолатда еди. Хуфтон намозидан келганида Умму Сулайм ясаниб-тусанган ҳолда кутиб олди. Хушбуй атирлар сенган, тоза куйлақлар кийиб олган эди...

Ғуслдан кейин ётиб, тезда уйқуга кетишди. Тонгда уйғнганида Умму Сулайм:

— Ўглингиз Абу Умайр туфайли Аллоҳдан ажр ва мукофотни кутинг ва уни кўминг, — деди.

Абу Талҳа бошидан қайноқ сув тўкилгандек ҳолга тушди. Мириқиб ухляанти деб ўйлаган фарзанди аслида вафот этганини билиб, жаҳли чиқди:

— Нега менга айтмадинг? Нега мени у ишларга булгадинг?! — деди.

Ҳам қайғуга чумди, ҳам жаҳли чиқарди. Жигарнорасига бунақа бенарво муносабат? Бу ҳам етмагандай, кўзининг нури уйда ўлиб ётсаю Абу Талҳа кўнгилхушлик билан шуғулланса?! Нима деган одам бўлди?!

Яхшиси ҳозир кўнгиллар султонининг (с.а.в.) ёнларига боради, шояд юраги тинчланса... Таҳорат олди. Уйдан чиқди. Кўзлари толгин, оёқлари юришни истамас эди.

Масжидга кириб борганида нақадар маҳзун экани унинг ҳолатиданок яққол билиниб турарди. Расули мухтарам гамгинлигининг сабабини сўрадилар. Абу Умайрнинг вафотидан хабар берди. Кетидан Умму Сулаймнинг кечаги хатти-ҳаракатларини ҳам англади. Ёмон ҳолга тушганини, жаҳли чиққанини тушунтирмоқчи бўлди.

— Нима, шу кеча эр-хотинлик қилдиларингми?

— Ҳа, эй Аллоҳнинг расули.

Жанобимиз қўлларини юкори кўтардилар:

— Аллоҳим, бу кечаларини уларга муборак айла! — деб дуо қилдилар. Бу дуо Абу Талҳанинг асабларини юмшатди. Уйга борганида энди тунд киёфада кўринмайди, бировни хафа қиладиган сўз айтмайди. Келаётганида руҳини тинчлантириш умидида эди, энди руҳи тинчланмок тугул, бу даргоҳдан ички бир хузур-халоват билан чикди*. (Бухорий, 8/2 16)

ҚОЛДИРИЛГАН УМРА

Еттинчи йилнинг зулкаъда ойи айрича кадрли эди. Чунки бир йил илгари Ҳудайбия сафариде иштирок этган ва Маккага кирмасдан қайтган мўминлар бу ойни кун санаб кутиб юришди. Ҳудайбияда келишилган аҳдномага кўра, мўминлар умра сафарига бу ойда йўлга чиқишлари лозим.

Расули акрам (с.а.в.) Ҳудайбияда қатнашган ҳамма бу сафарга тайёргарлик кўрсин, ҳеч ким қолмасин, деб буюрдилар. Ўтган йилги сафарда бўлмаган, лекин боришни орзу қилганларга ҳам ижозат бердилар.

Қисқа вақт орасида хозирликлар кўриб бўлинди. Икки минг кишилик имон лашкари пайгамбарлар Имоми (с.а.в.) бошчиликларида Макка томон ҳаракат бошлади.

Бу дафъа ҳам бирор кор-ҳол чиқадими — буни хозирдан ҳеч ким таҳмин эта олмасди. Аҳдномага кўра, ёнларида фақат қилич олишлари мумкин, у ҳам қинида туриши керак. Қилич арабларнинг йўл силоҳи, сафарга чиққан ҳар бир одамда қилич бўлиши лозим. Лекин Расули мухтарам асхоблари билан маслаҳатлашиб, эҳтиёт чораси ўлароқ қиличдан бошқа яна жанг қуроллари ҳам олдирдилар. Фақат, бу қурооллар Макка шаҳрига олиб кирилмайди, ўша ерга яқин қулай бир жойда қолдирилади.

Мадинага бир кўнок масофада жойлашган Зулхулайфага келишганида Пайгамбар жанобимиз эҳромга кирдилар. “Лаббайк! Аллоҳумма, лаббайк...” дея талбия айта бошладилар. Бу дегани, “Аллоҳим, ҳар доим амрингга ҳозирман. Ҳамд сенга хос, неъмат сендадир. Сенинг ҳеч шеригинг йўқдир!» дегани эди. Шу дақиқадан бошлаб ҳар тенага чиқаётганда, ҳар водийга тушаётганда, одамларга дуч келганда “Лаббайк! Аллоҳумма, лаббайк...” дейишар эди.

Йўлчилик шу тариқа давом этди. Маккага уч мил масофада жойлашган Яъжаж деган маконга етганда дам берилди. Ўқ, ёй, қалкон каби жанг аслаҳалари шу ерда қолдирилди. Жаъфар ибн Абу Толибни Маккага жўнатдилар. Амакилари Аббоснинг қайнисинглиси Маймунага уйланиш таклифини қилдилар.

Маймуна бу таклифни мамнуниятла қабул этди ва ноччасини ўзига вакил қилди.

Қурайш халқи Расулуллоҳни қиличдан бошқа силоҳ ҳам олакелганларини эшитиб, Микраз ибн Хафс исмли бир кишини хузурларига йўллашди. Жанобимиз Яъжажда турганларида у одам келди. Маккага етиб борган хабарнинг чиндан ҳам ростлигини кўзлари билан кўрди.

— Эй Муҳаммад, биз сени аввалдан бери аҳдига вафоли одам сифатида таниганмиз. На болалигингда берган сўзингдан қайтгансан, на катта бўлганингда аҳдингни бузгансан. Аммо шу онда сени қуроолланган бир қушиннинг бошида кўриб турибман. Ҳолбуки, ўртамизда Ҳудайбияда қилинган аҳдномамиз бор, — деди.

Микраз Ҳудайбияда гувоҳ ўлароқ имзо босганлардан бири эди. Расулуллоҳ(с.а.в.) унга жавобан:

— Маккага йўлчи силоҳи бўлган қиличдан бошқа қуроол кирмайди, — дедилар.

“Сўзларингнинг чинлигига қасам ича оласанми?” Қурайш номидан сўзлаётган Микраз Набийи мухтарамга бундай бир таклиф қилишни ҳаёлига ҳам келтирмади. Айтилган бу сўзларнинг қадрини у биларди. Бу сўз инсоният тан олган ва тан оладиган энг соғлом хужжат

эди. Шунинг учун Микраз Маккага қайтгач:

— Эй қурайшликлар, шуни билиб қўйинглар, Мухаммад Маккага қиличдан бошка бир қуролни олиб қирмайди! — деб эълон қилди.

Шундан кейин хоссатан Қурайшнинг бошликлари Расулуллоҳни кўрмаслик учун шаҳарни тарк этишди ва Макка биқинидаги тоғларга, тепаларга чиқиб кетишди. Бир қисми келганларни яқинроқдан кўриш ниятида йўлларини пойлай бошлашди.

Ниҳоят, пайгамбарлар Сарвари(с.а.в.) қўмоидонликларидаги имон лашкари савту салобат ила шаҳарга кириб келаверди. Абдуллоҳ ибн Равоҳа Расулуллоҳнинг туялари юганидан тутиб олга босаркан: «Пайгамбарнинг йўлини очиб қўйинг. Бугун сизларга Китобуллоҳ ҳукми ила зарба берамиз. Бу зарба бошни жасаддан, севувчини севганидан айирадиган зарба бўлажакдир» маъносида бир шеър ўқир эди.

Ҳазрати Умар (р.а.) унга яқин келди.

— Эй Абдуллоҳ, сен Ҳарами шарифга кириб бораётганингни унутяпсан шекилли, — деди.

— Йўқ, унутганим йўқ.

— Расули мухтарамнинг олдиларида бораётганинг ҳам эсингдами?

— Албатта!

— Унақа бўлса, бу охангда шеър айтиш сенга ярашмаслигини ҳам билишинг керак.

Ҳазрати Умарнинг (р.а.) бу мулоҳазасига Абдуллоҳ қандай жавоб берди, билмаймиз, аммо Расулуллоҳ (с.а.в.) ундан олдинроқ сўзга аралашдилар:

— Буни ҳолига қўй, эй Умар! Бу шеърлар Қурайшга ўқ санчилишидан ҳам таъсирлидир, — дедилар.

Умар ортиқ бир нарса дея олмай қолди. Расулуллоҳдан ижозат теккан Абдуллоҳ эса, айна шеърини яна бошдан олиб, «Ҳоллу банил куффару...» дея такрор ўқий бошлади.

Макка кўчаларидан шу тахлит ўтиб боришди. Бошлари тик эди. Елкалар буқик эмасди. Кучли-кучли одимлар ташлаб, тетик-шаҳдам юриб боришарди. Масжиди Ҳарамга яқинлашишганида Пайгамбар жанобимиз ўнг қўлларини эҳромдан чиқардилар ва асҳобларига ўғирдилар.

— Бугун ким уларга куч-қувватини кўрсатса, унга Аллоҳ раҳмати-ла, марҳамати-ла муомала қилсин, — дедилар.

Сўнгра етти йилдир соғинганлари Байтуллоҳга қараб юрдилар. Ҳажарул асвадни ўндилар. Ортларидан келган ҳазрати Умар(р.а.) Расули акрамнинг(с.а.в.) кўзларидан тўкилган ёшларни кўрди.

— Бу ерда кўзёшлари тўкилади, эй Умар, — деб марҳамат қилдилар.

Орқадаги мўминлар ҳам ўнг елкалари эҳромдан чиқарилган ҳолда, хурмат-ла Каъбага яқинлашишди. Расули қибриёнинг муборак лаблари теккан тошни ўниб, тавофни бошлашар эди. Хар галгисида “Бисмиллаҳ, Аллоҳу акбар!” дея қора тошни ўниш ва ёки узоқдан саломлар йўллаш билан Каъбани етти марта айланиш лозим эди. Илк уч мартасида Пайгамбар (с.а.в.) лўкиллаб айландилар, асҳоб ҳам шундай ҳолда айланди.

Узоқдан уларни томоша қилиб турганлар орасида шивир-шивир бошланиб кетди:

— Ясриб безгаги бу одамларни адои тамом қилди, деб ўйлаган эдик.

— Қаранглар-а, чониб-чониб тавоф қилишяпти!.. Биз Ясрибни кўндан бери касалликлар уяси деб эшитиб келардик.

Ким Аллоҳнинг уйига Аллоҳнинг расулидан ҳам лойикроқ бўла оларди?! Борлиқ олам хурматига яратилган буюк Пайгамбар бу ерни зиёрат қилмаса, ким зиёрат қила-ди!

Аммо хозирча бу Уйнинг атрофига қатта-кичик бутлар қўйиб ташланган, илоҳ деб қабул қилинувчи бу тошлар ва тункалар юраклардан Улуг Мавлога узанган йўлни қаттиқ ёниб қўйган эди.

— Аллоҳ насиб этади, бир галги келишимизда буларни йигиштириб ташлаймиз.

— Аллоҳим, юзларча бутлар оралаб тавоф қилаётганимиз бу муборак Уйингни душман кўлидан кутқаришимизда бизнинг мададкоримиз бўл!

— Аллоҳим, сенинг Уйингда бу бутлар нима қилади? Бу муборак жойга мушриклар эмас, балки сенга сенинг розилигинг учун ибодат қиладиган қулларинг лойиқдир!

Шарафли Каъба бу туйғулар эшлигида тавоф қилинди. Кўнгилларни ҳеч қандай ўлчовга сигмас бир эзгинлик ва айни чоқда, таъриф этилмас бир бахтиёрлик чулғаб олган эди.

Жаноби Расулulloҳ (с.а.в.) тавоф асносида:

— Аллоҳим, маърифратингни тилайман. Дунёда ва охиратда балолардан хотиржам қилишингни сўрайман. Эй Эгамиз, бизга дунё яхшиликларини бер, охират яхшиликларини бер ва бизни жаханнам азобидан асра... — деб дуо қилар, Ҳажарул асвадга келганда уни ўпиб ёки узоқдан салом йўллаб ўтар эдилар.

Тавоф тугагач, Иброҳим изларига келдилар. Байтуллоҳга юзланиб икки ракат намоз ўқидилар. Илк ракатда Фотиҳа сурасидан кейин Кофирлар сурасини, иккинчи ракатда эса, Ихлос сурасини ўқидилар.

Сўнг Замзам булогига бордилар. Тўйиб-тўйиб сувидан ичдилар.

Бу муборак сув катта боболари Ҳазрати Исмоилдан(алайҳиссалом) азиз хотира эди. Орадан ўтган кўн замонлар ичида булоқ кўзи буткул бекилиб, неча-неча йиллар давомида ҳатто унинг қаердалиги ҳам унутилиб кетган, Расулulloҳнинг боболари Абдулмутталиб уни тониб, қазиб, инсониятга қайта ҳадя этган эди.

Булоқ бошида тик турганча юзлари Каъбага қараган ҳолда сув ичаётганларнинг кўнгилларидан шу азиз хотиралар ўтганига шубҳа йўқ.

Пайгамбар (а.с.) замзамдан кейин Сафо тогига қараб юрдилар. Сафодан Марва тоғи томон келдилар. Шу тариқа бу икки теналик орасида тўрт бориш, уч келиш билан жами етти марта саъйи қилдилар. Икки тоғ орасидаги кичкинагина водийга тушганларида югураётгандек бир ҳолатда тез юрар эдилар. Охирида сочларини олдириб, эҳромдан чиқдилар.

Расулulloҳ жанобимиз тавоф, Сафо ва Марва тоғлари оралигидаги саъйини Қасва лақабли туяларида қолганлари ҳақида ҳам ривоят бор.

Каъба ичига кирмоқчи бўлган эдилар, Қурайш рози бўлмади. «Аҳдномамизда бунақа бир нарса йўқ», деб рад этди. «Ким кимнинг уйига қўйилмаянти?» саволининг жавобини ўйлаб кўрадиган инсон йўқ!

Шу билан умра зиёрати тугади. Мусулмонларни кизикиш билан кузатиб ўтирган хотинлардан бири:

— Ий-й, биттаси Каъбага тирмашянтими? — деб колди.

Ҳамма ўша ёққа қаради.

— Умайя ибн Халафнинг қули Билол эмасми? — деди бошқаси.

— Ҳа, ўша.

— Не кунларга қолдик? Ҳабаш бир қулнинг Каъба устига чиққанини ҳам кўрдик, мана.

Бу аснода ҳазрати Билол (р.а.) Каъба устига чиққан, Қўлларини қулоқлари устига қўйиб, бор кучи билан:

— Аллоҳу акбар!. Аллоҳу акбар!.. — дея кичқира бошлаган эди.

Макка водийларида акс-садо берган бу овоз Қурайш хотинларини кучага чиқарди. Болалар ҳам тўхтаб, ҳайрат ҳайрат билан унга қараб қолишди.

Инсоният тарихидаги энг гаройиб азон эҳтимол шу азон эди. Бир тарафда ёлғиз Аллоҳ розилиги учун Аллонинг икки найгамбари қурган Байтуллоҳ, бошқа ёнда унинг ичию ташида нала-нартиш қўйиб ташланган юзларча бут.

Муаззинларнинг энг шарафлиси ҳазрати Билол Байтуллоҳ усти ва атрофини қуршаган бутлар орасида Аллоҳнинг буюк эканини эълон қилар, бу азонни коинотнинг сарвари ҳам, Аллоҳнинг душманлари ҳам катта бир хаяжон билан тинглашар эди. Расулulloҳнинг ҳаётлари

учун иккиланмасдан жонини берадиганлар ҳам, У зотни бир қошиқ сувга бўктириб ўлдиришга шай турганлар ҳам бу азонга кулок бериб туришарди.

Бир пайтлар Билол «Аллоҳ бирдир» дегани учун бу шаҳар кучаларида сургилаб юрилган, не-не азоб-укубатларга гирифтор этилган эди. Ҳозир «Аллоҳу акбар!» деб

имкони борича бакирар, худди уларга майдон ўкиб, улардан ўчини-аламини олар эди.

— Не кунларга қолдик?..

— Умайя ибн Халаф Билолнинг бу бакиришини эшит-са, алаmidан ўларди.

Ичи куйган хотинлар, ҳайрону лол бўлган болалар, кўзёшларини тута олмаган мўминлар — ҳамма-ҳамма хаяжон ичра тинглаган азонни чакириб бўлгач, ниҳоят Билол пастга тушди. Мўминлар пайгамбарлар саййиди(с.а.в.) жанобимизнинг ортларида Каъбага юзланиб намозга туришди. Бу намоз юракларни портлатар даражага етган кин ва нафрат туйғуларила томоша қдлинди. Кундан-кун ортаётган мусулмонлар сони, мусулмонларнинг бемисл ҳурмат ва итоати хоссатан юқори табақани ташкил этувчи мушрикларнинг кўнгилларидаги ҳасад туйғуларини қамчилар, уларнинг тинчларини бузар эди.

Бу орада Расули акрам (с.а.в.) Валид ибн Валидни чақирдилар. Акаси Ҳолид ибн Валидни ахтариб тонишни буюрдилар. Фавқулодда акли, кучи ва қуввати билан, жанг соҳасида устун қобилияти билан ҳақиқатан буюк бир обру-еътибор тонган Ҳолидни мусулмон сифатида кўришни истаётган эдилар.

Валид вақтни ўтказмасдан тўғри унинг уйига борди. Бироқ Ҳолид мусулмонлар лашкари келмасидан бурун уйдан чиқиб кетганича қайтмаган экан. Демак, у шаҳарни тарк этиб, тоғларга, теналарга чиқиб кетибди-да. Ўтириб, бир мактуб ёзди. Келган заҳоти қўлига тонширинглар, дея тайинлаб орқасига қайтди.

Ҳаммалари тугилиб ўсган, ҳар кўчаси айрича хотиралар қолдирган бу муборак шаҳарда уч кун кўз очиб-юмгунча ўтди-кетди. Тўртинчи куннинг тонгида Расули мухтарам жанобимиз ёнларидаги бир неча асҳоблари билан суҳбатлашиб ўтирганларида Суҳайл ибн Амр билан Ҳувайтиб ибн Абдул Уззо иккиси келиб қолишди. Қурайш қабиласи номидан Ҳудайбия битимига имзо қўйганлар шулар эди.

— Эй Муҳаммад! Битимда белгиланган уч кун шаҳримизда турдинглар. Сенга Аллоҳни ва битимимизни эслатамиз. Энди Маккани дарҳол тарк этишларинг керак, — дейишди. Расулуллоҳ (с.а.в.) жанобимиз:

— Уйланяман, изн беринглар, никоҳим шу ерда қийилсин. Никоҳ зиёфатида сизлар ҳам катнашинглар, — дедилар.

Бу истак қабул этилмади. Шунда Расулуллоҳ (с.а.в.) оқшомга қолмасдан ҳар ким Маккани тарк этишини ва дарҳол уловларининг хозирланишини буюрдилар. Айтилган вақтда уловларига миндилар ва йўлга тушдилар. Мусулмонлар ҳам Пайгамбар (с.а.в.) ортларидан отланишди.

Шу найт орқадан бир қизнинг: «Амакижон! Амакижоним!» деб бакираётганини эшитиб қолдилар ва ортларига қайрилдилар. Амакилари Ҳамзанинг қизи Умома чониб келарди. Тез унинг қўлидан тутдилар. Ҳазрати Алига тонширдилар. Ҳазрати Али уни даст кўтариб, хотинлари Фотиманинг туясига мингаштириб қўйди.

Маккада биргина Абу Рофеъ қолди. Унга Жанобимиз охирги марта уйланаётган хотинлари Маймунани олиб бориш вазифаси юкланган эди.

Абу Рофеъ оқшомга яқин мўминларнинг бўлғуси онаси Маймунани туяга миндириб, йўлга чиқди. Бир гуруҳ ёшлар йўлда уларнинг жигларига тегмоқчи бўлишди. Бўлмағур ган-сўзлар отишди, уларга азият бериш дардига тушишди. Лекин Абу Рофеъ:

— Эй Қурайш йигитлари, ўртамиздаги битимни бузясизлар. Валлоҳи, бизнинг қуролларимиз Яъжаждадир. Бу ишларингизни шунчаки ташлаб қўймаймиз, пушаймон бўласизлар, — деб ўшқириб берганидан кейингина тарқалишди.

Шу бўйи чўлда бошқа ҳеч бир кор-ҳолсиз Сариф деган жойга етишди. Пайгамбаримиз